

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

УДК 327(477)

ВойтенкоЮ.М.

кандидат історичних наук, доцент, доценткафедри політології, Переяслав–Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди (Україна, Переяслав–Хмельницький), Voyt82@mail.ru

ЗІТКНЕННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙ І УКРАЇНА: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

Зроблено спробу визначити межі цивілізаційного розлому між східною та західною цивілізаціями на території України з позиції геополітичних інтересів країн, які представляють ту чи іншу цивілізацію. Певну увагу приділено історичним особливостям цивілізаційного розлому та наводяться соціологічні дані щодо ставлення того чи іншого регіону до суб'єктів геополітики котрі знаходяться поруч кордону України.

Ключові слова: цивілізація, геополітика, проросійський, проєвропейський, ідеологія, цінності, договір, цивілізаційний розлам, політична система, політика.

На сьогодні ми спостерігаємо як з новою силою розгортається друга «холодна війна» між Росією та її союзниками – з одного боку, та США і країнами західної Європи – з іншого. Про це навіть нещодавно наголосив російський прем'єр-міністр Д.Медведев: «Мы медленно, но уверенно движемся к второй «холодной войне»...» [1]. Україна ж у цьому протистоянні опинилася між молотом і ковадлом, будучи на лінії не просто конфлікту, а т.зв. «цивілізаційного розлому» (за С.Хантінгтоном) між православною та західною цивілізаціями (культурами), а також геополітичного розлому між різними політичними системами та їх цінностями. Хоча сам С.Хантінгтон межю між західною та православними цивілізацією прокладає по р. Збруч, що протікає на межі Тернопільської та Хмельницької областей. На тепер цей кордон лежить на Східній Україні, про що свідчить підтримка частини українців сепаратистського руху у цьому регіоні. Для того, щоб усвідомити причини такого розламу, варто вдатися до певних історичних та політичних передумов.

Так, внаслідок перемоги у першій «холодній війні» Заходу (на чолі з США) над СРСР, останній розпався на 15 незалежних республік. Росія, відчуваючи себе правонаступником СРСР, за 23 роки відновила сили для наступного об'єднання (приєднання) частини колишніх республік СРСР, не відновивши при цьому ставлення держави до людини. Кремлівська влада, відчуваючи себе наступниками великих і кровавих попередників (Іван Грозний, Петро I, Микола I, Сталін) очевидно вважає за необхідність «повернення» до свого імперського тіла земель, які відокремились від неї і створили незалежні держави та спробували самовизначатись. З одного боку така кремлівська соборність земель необхідна для того, щоб протистояти західному світу з його НАТО, рівністю прав людей, одностатевими шлюбами; з іншого – створити свій слов'янсько-православний простір з ідеологією «русского мира» під шовіністичною доктриною старшого російського брата (великорося). У цьому російська влада знаходить собі підтримку у

російській православній церкві, котра вважає не тільки за потрібне, а і бажане протистояти «усім православним миром» гріховності Заходу з його легалізацією наркотиків та зброї, НАТО, доллару, МВФ, одностатевими шлюбами і всьому прозахідному «світовому уряду».

Отже, для Кремля в основі їх геополітичної ідеології лежить боротьба за утвердження і поширення «Русского мира» у будь-який спосіб і будь-якими засобами. Це яскраво видно по активній діяльності шовіністично налаштованих соціальних елементів у Москві та інших містах де відбувається дискримінація т.зв. «не русских» у далеко не православно-християнський спосіб за який вони борються. Тобто відбувається своєрідне культурно-ментальне «очищення» (знищення, дискримінація) слов'ян у першу чергу від «не слов'ян», що є безумовно рисою шовінізму та расизму.

З огляду на відновлення могутності Росії, варто згадати властиву їй ще зXIX ст. теорію офіційної народності її православієм, самодержавством та народністю, котра протистояла всьому західному з його ліберальними цінностями.

У тому ж таки XIX ст. у Російській імперії з'явилися дві течії щодо цивілізаційного позиціонування частини імперської інтелігенції – західники і слов'янофіли. Слов'янофільство – світоглядно-ідеологічна і суспільно-політична течія в Росії 1840–1870 рр., яка на противагу російській орієнтації на Західну Європу (так званих «західників») перейшла на шлях російського панславізму, ідеалізувала все, що російське, протиставляла Росію Заходу, православ'я («єдина правдива християнська релігія») – католицизмові, московські звичаї – європейським, вихваляла минувшину й суспільний лад Московської держави (зокрема допетровської доби), а також общину, артілі тощо [2]. До загальних рис ідеології західників відносяться неприйняття феодально-кріпосницьких порядків в економіці, політиці й культурі; вимога соціально-економічних реформ за західним зразком. Представники західників вважали можливим встановити буржуазно-демократичний лад мирним шляхом – за допомогою освіти і пропаганди сформувавши громадську думку і змусити монархію на буржуазні реформи [3].

На сьогодні ж, Україна опинилася на межі зіткнення цих двох цивілізацій, при чому у пряму сенсі, оскільки Росія здійснює окупаційну діяльність на частині українських земель, та вважає за необхідне захистити своїх «русских» з їх мовою та культурою на території їх щільного проживання (на Сході та Півдні України) від т.зв. «бандерівців» котрі начебто йдуть до них з західної частини України нав'язувати свої порядки. Створивши міф про небезпечного для проросійського українця «бандерівця», Росія тим самим створила ідеологічний розлом всередині українського суспільства, котре протягом значного історичного

періоду перебувало в складі інших держав і не мало своєї. Саме загострення на ідеологічному ґрунті з боку пропагандистської машини Росії створює штучне протистояння між жителями східної та західної України.

На тепер же, коли відбувається формування нової української політичної нації, особливо після другої революції, українська влада вбачає за необхідне мати більше прозахідний вектор зовнішньої політики, а не проросійський. Очевидно це вкотре (перший раз за президентства В.Ющенка) обурює керманів Росії. Тому, остання намагається якщо не всю країну підкорити під свій цивілізаційний вектор, то хоча б ту її частину, де найбільше проживає проросійськи налаштованих громадян України. Саме між географією проживання цих громадян (проросійськими та не проросійськими) і пролягає т.зв. «лінія цивілізаційного розлому».

Для розуміння де саме в Україні проходить лінія розлому (політичної культури та цінностей) варто звернутися до електоральної мапи України, котра розділяється на прихильників прозахідного (проєвропейського) курсу та просхідного (проросійського).

Електоральна географія президентських перегонів 2010 року показала ту саму лінію поділу, що й 2004–го. Науковці стверджують, що ця лінія не проста і показують іншу карту – в атласі історії України. Це південний кордон Речі Посполитої та держави Хмельницького 17 століття [4].

За словами професора Олександра Вишняка достатньо порівняти карту, за якою нині розмежовують Україну на дві частини із кордонами XII століття, щоб зробити висновок: «Там такий же неофіційний кордон між Руссю і половецькими степами. А на картах 14–15 століть – між Великим князівством і татарським ханством» [Там само].

Варто також згадати той історичний факт, що після смерті Богдана Хмельницького, Польща та Росія підписали Андрусівське перемир'я (1667 р.) за яким Правобережна Україна переходила до складу Речі Посполитої, а Лівобережна – до Росії. Пізніше між ними був підписаний договір про Вічний мир (1676 р.) котрий підтвердив умови Андрусівського перемир'я. Таким чином, ще у 17 столітті кордони найбільших держав тогочасної Європи проходили по території українських земель [5]. Територія теперішньої Одеської та Миколаївської областей входила до Османської імперії. Крим, Херсонська та південна частина Запорізької і Донецької областей відносилась до Кримського ханства (васала Османської імперії). Луганська, частина Донецької, Харківської та Сумської областей входили до Московського царства.

Якщо вдатись до визначення адміністративно-територіальної лінії розлому, то вона частково сходиться з поділом Гетьманщини середини 17 століття. Зокрема можемо побачити деякі відмінності у політичних ціннісних орієнтаціях мешканців південно-східних областей з мешканцями Наддніпрянщини.

Чи не найголовнішим у розумінні лінії цивілізаційного розлому є визначення ставлення громадян різних регіонів України до вектору зовнішньої політики (тобто до розуміння зовнішніх «друзів» та «ворогів»).

Так, відносно вектору зовнішньої політики України, то за даними Центру Разумкова найчастіше (52,5%) громадяни України визначають головним зовнішньопо-

літичним пріоритетом відносини з країнами ЄС. 16,6% респондентів вважають пріоритетними контакти з Росією, а 6,8% респондентів – з іншими країнами СНД [6].

Найбільш активно підтримують співробітництво з країнами ЄС на Заході та в Центрі країни (85,9% і 67,2% – відповідно). На Півдні 31,6% опитаних віддають перевагу контактам з ЄС, а 21,9% – з Росією. Але на Сході країни, навпаки, переважають оцінки пріоритетності партнерства з Росією (36,3%), ніж з країнами ЄС (24,4%) [Там само].

53,4% громадян підтримують вступ України до ЄС. 33,4% респондентів виступають проти. З цього питання спостерігається чіткий вододіл між жителями Заходу і Центру та представниками Півдня і Сходу. Якщо на Заході і в Центрі України спостерігається чітка підтримка приєднання країни до ЄС (відповідно – 88,2% і 66%), то на Півдні і Сході більшість опитаних виступають проти членства України в ЄС – відповідно 54,4% і 59,7% опитаних [Там само].

По різному опитані оцінюють вплив окремих країн і міждержавних утворень на ситуацію в Україні. Найбільш позитивно (48,6%) оцінюється вплив ЄС (негативні оцінки складають 27,5%). Неоднозначними є оцінки впливу США – 39,2% вважають цей вплив позитивним, 31,8% негативним. При цьому найбільш негативно (73,1%) громадяни характеризують вплив Росії. Лише кожен десятий (10,3%) схильний вважати цей вплив позитивним [Там само].

Якщо на Заході і в Центрі вплив ЄС оцінюється позитивно (80,6% і 58,6%), то на Півдні і Сході переважають негативні оцінки (41,4% і 50,1% відповідно). Аналогічною є й картина регіональних оцінок впливу США. А щодо впливу Росії в усіх регіонах переважають негативні оцінки (від 97,4% на Заході до 44,2% на Сході) [Там само].

Порівнюючи різні інтеграційні напрями (ЄС і Митний союз), громадяни України віддають перевагу євроінтеграції. Відтак, вступ до ЄС підтримують 52,4% опитаних, а приєднання до Митного союзу – лише кожен п'ятий (18%). При цьому майже стільки ж респондентів (20,8%) обирають третій шлях – неприєднання до жодної з цих структур. Найбільш активними прихильниками приєднання України до ЄС є жителі Заходу (87,5%) і Центру (65,8%). На Півдні європейську і євразійську інтеграцію підтримують майже рівні частки опитаних (29,4% і 24,3%), але найчастіше (35%) респонденти виступають проти інтеграції до ЄС і до Митного союзу. А на Сході громадяни частіше віддають перевагу вступу до Митного союзу (38%), ніж до ЄС (25%) [Там само].

Неоднозначними є позиції громадян щодо вступу до НАТО. На питання «Якби наступної неділі відбувся референдум щодо вступу до НАТО, як би Ви проголосували?» 36,7% респондентів відповіли, що вони проголосували б за вступ, 41,6% – проти. Найбільш активно (67%) підтримують вступ до НАТО на Заході України. В Центрі висловили готовність приєднатися до НАТО 46,9% респондентів (27,7% – проти). Більшість респондентів Півдня і Сходу України проти членства в Північноатлантичному альянсі – 60% і 68,4% відповідно [Там само]. Дослідження проведено соціологічною службою Центру Разумкова з 25 по 29 квітня 2014 року. Було опитано 2012 респондентів віком від 18 років у

всіх регіонах України за винятком Криму. Похибка вибірки не перевищує 2,3% [Там само].

За останні п'ятнадцять років Росія досить сильно піднялася на свої мілітарні ноги, відчула свою міць і готова стати серйозним суб'єктом світової геополітичної гри. Так, сукупні військові витрати Кремля у 2012 році перевищили 90 млрд. дол. Росія обігнала Великобританію, Францію, Німеччину, Японію та Індію, які витрачають на військові цілі по 50–60 млрд. дол. За підсумками 2012 року Росія витратила на оборону 4,4% свого ВВП. У 2015 році, за прогнозами Мінфіну РФ, витрати на оборону Росії сягнуть майже 150 млрд. дол. або 4,79% ВВП. Такі шалені витрати пов'язані з виконанням секретної амбітної Держпрограми озброєння на 2011–2020 роки. За даними SIPRI, до 2020 року Кремль планує витратити на військову техніку 705 млрд. дол., щоб замінити 70% озброєння сучасними зразками. «Мирна» Росія за темпами мілітаризації нагадує Німеччину та СРСР напередодні війни. Обидві супердержави називали себе мирними, але готувалися воювати [7]. Видатки ж Міноборони України у 2014 році становитимуть лише 1,4 млрд. дол. [Там само].

Таким чином, на сьогодні ми маємо відродження геополітичної біполярності світу (з відносно пасивним, поки що, у геополітичному плані Китаєм). Росія на тепер, спираючись на значні енергоресурси, котрі містяться на її території, отримує великі кошти для цієї великої геополітичної гри на міжнародному рівні та зміцнення тоталітаризму радянського зразка всередині країни. Ознаками такого режиму є: наявність непідконтрольного жодній інституції політичного лідера, тобто відсутній реальний поділ державної влади; однопартійна система та інші – їх сателіти; наявність чіткої і єдиної державної ідеології; наявність карально-репресивного апарату; відсутні вільні ЗМІ, котрі висвітлюють об'єктивно та неупереджено інформацію, а є чітка цензура та ідеологічна пропаганда; відсутність як політичної (у т.ч. парламентської) опозиції, так і в цілому інакомислення щодо пануючої ідеології (арешт протестуючих проти існуючого режиму); створення образу ворога народу.

Тобто цементування імперії відбувається на очах у всього світу де існує відкритий інформаційний простір (а не 30–ті рр. XX ст.) з мережею Інтернет, на який, до речі, вже націлилися спецслужби Росії з метою його заміни з всесвітнього на виключно ФСБшний – т.зв. «Чебурашка», а також підконтрольність їм популярних на теренах СНДсоцмереж: «ВКонтакте» та «Однокласники». Також, вже в навчальних закладах з'явилась пропагандистська російська сучасна абетка, де на букву «П» – Путін, «О» – Отець (патріарх Кирил), «Б» – беркут, «С» – Севастополь тощо [8].

Найбільшим жахом для Росії є поширення НАТО до її кордонів (особливо на території України). Тому особливо загострює Росія своє мілітарне вістря на Україну та частково Прибалтику (зокрема, Литву). Якщо остання з 2004 року є членом НАТО, то Україна є позаблоковою державою. Будучи біля могутнього (антинатовського) сусіда, позаблоковий статус давав можливість у мирний час (за Б.Єльцина) жити мирно з Росією та мати чинність Договору про дружбу, співробітництво та партнерство між РФ та Україною [9].

На тепер, коли Росія грає у власну гру, ставши суб'єктом світової геополітики вбачає в Україні об'єкт її геополітичної гри. При чому велика частина ВПК України зорієнтована на Росію. Україна ж, бажає самовизначатись, орієнтується на недругів Росії – країн ЄС, але не через те, щоб позлити Росію, а щоб долучитись до цивілізованого шляху розвитку та збагатитись від нього («Чужого научайтесь і свого не цурайтесь» Т.Шевченко). Росія ж, розуміючи, що Україна знаходиться в її геополітичному («магнітному») полі, та оскільки остання ще є позаблоковою, не відпускає нас (принаймні цілу). Варто враховувати ще і той факт, що Росія стояла в основі обеззброєння України як ядерної держави. Так 5 грудня 1994 року, Росія, Україна, Великобританія та США в Угорщині у м. Будапешті підписали Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. За цим Меморандумом усі країни підписанти підтвердили свої зобов'язання утримуватись від загрози силою чи її використання проти територіальної цілісності чи політичної незалежності України, і що ніяка їхня зброя ніколи не буде використовуватись проти України. Також ці країни підтвердили свої зобов'язання надавати допомогу Україні у разі якщо вона стане жертвою акту агресії з використанням ядерної зброї. Країни підписанти підтверджують щодо України своє зобов'язання не застосовувати ядерну зброю [10]. Таким чином, Україна втратила ту ядерну зброю з носіями, що отримала після розпаду СРСР, тобто: 176 міжконтинентальних балістичних ракет, 46 важких бомбардувальників та відповідне ядерне оснащення до них – близько 2000 ядерних боєзапасів [11].

Таким чином, на сьогодні Україна залишившись обеззброєною, позаблоковою біля сильних сусідів, які мають значні відмінності між собою за цивілізаційною ознакою та ідентичністю. Якщо ж західний сусід (Європа) шанує, використовує та впроваджує до самих себе і до нас демократичні правила та принципи, то по відношенню до східного сусіда (Росію) таке сказати не можна. А оскільки Україна знаходиться між цими двома цивілізаційними світами, то рано чи пізно необхідно робити вибір на когось з цих світів. Тому, роблячи вибір на користь Заходу (тобто Європи), маємо значне незадоволення громадян на Сході та Півдні України; здійснюючи проросійський вибір, маємо незадоволення на Заході, Півночі та Центрі України. За таких обставин, через значну тяжкість геополітичного і цивілізаційного вибору, щоб не загострювати лінію розлому, українська влада за президентства Кравчука та Кучми не робила однозначного вибору на когось одного, а залишалась т.зв. «багатовекторною». Та тепер же, коли кордони цих держав і цивілізацій підступають до наших воріт ми маємо до когось пристати, що очевидно не сподобається іншій стороні. Але таке самовизначення незалежної держави є своєрідним тестом на зрілість нашого суверенітету та цивілізаційної ідентичності. Ослаблена, роздрібнена (в електоральному полі) та вже і частково розірвана (Крим) Україна ще готова поборотися за своє місце під сонцем (про що свідчить активний набір добровольців до складу Національної гвардії України). Це є екзамен на державність українського народу, і як ми його складемо, буде залежати майбутнє України.

Список використаних джерел

1. «Медведев: Россия и США двинутся к «холодной войне» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newslines.com.ua/foreign/medvedev-rossiya-i-ssha-dvizhutsya-k-novoy-holodnoy-voynе-20052014100100>
2. Слов'янофільство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Слов'янофільство>
3. Західництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Західництво>
4. На що схожа електоральна карта України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/02/24/4805944>
5. Карта України другої половини XVII століття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrmap.su/program2009/uh8/Maps/8_11.jpg
6. Результати соціологічного дослідження «Зовнішньополітичні орієнтації громадян України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=477
7. «Хотят ли русские войны» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2014/04/17/441819/>
8. «Вежливая азбука» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novosti.sevua.com/31280/>
9. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/643_006
10. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_158
11. Ядерне роззброєння України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/about-ukraine/international-organizations/npt-participation>

References

1. «Medvedev: Rossiya i SShA dvinut'sja k «holodnoj vojne» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.newslines.com.ua/foreign/medvedev-rossiya-i-ssha-dvizhutsya-k-novoy-holodnoy-voynе-20052014100100>
2. Slovo'janofil'stvo [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Slovo'janofil'stvo>
3. Zahidnyctvo [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Zahidnyctvo>
4. Na shho shozha elektoral'na karta Ukrai'ny [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/02/24/4805944>
5. Karta Ukrai'ny drugoi' polovyny XVII stolittja [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://ukrmap.su/program2009/uh8/Maps/8_11.jpg
6. Rezul'taty sociologichnogo doslidzhennja «Zovnishn'opolitychni orijentacii' gromadjan Ukrai'ny» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=477
7. «Hotjat li russkie vojny» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.epravda.com.ua/publications/2014/04/17/441819/>
8. «Vezhlivaja azbuka» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://novosti.sevua.com/31280/>
9. Dogovir pro druzhbu, spivrobotnyctvo i partnerstvo mizh Ukrai'noju i Rosijs'koju Federacijeu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/643_006
10. Memorandum pro garantii' bezpeky u zv'jazku z pryjednannjam Ukrai'ny do Dogovoru pro nerozpovsjudzhennja jadernoi' zbroi' [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_158
11. Jaderne rozbrojennja Ukrai'ny [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mfa.gov.ua/about-ukraine/international-organizations/npt-participation>

Voytenko J.M., Ph.D. in History, Associate Professor Department of Political Science, Perejaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University Gregory Skovoroda (Ukraine, Perejaslav-Khmelnytsky), Voyt82@mail.ru

Clash of civilizations and Ukraine: a geopolitical dimension

This article attempts to define the boundary of civilization fault between Eastern and Western civilizations on the territory of Ukraine's geopolitical interests of the positions that represent a particular civilization. Some attention is paid to the historical features of civilization and are fault sociological data on the ratio of a region to geopolitical entities that are near the border of Ukraine.

Keywords: civilization, geopolitics, pro-Russian, pro-European ideology, values, contract civilizational fault, political system, politics.

Войтенко Ю.Н., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры политологии, Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет им. Григория Сковороды (Украина, Переяслав-Хмельницкий), Voyt82@mail.ru

Столкновение цивилизаций и Украина: геополитическое измерение

Сделана попытка определить границу цивилизационного разлома между восточной и западной цивилизациями на территории Украины с позиции геополитических интересов стран, которые представляют ту или иную цивилизацию. Определенное внимание уделено историческим особенностям цивилизационного разлома и приводятся социологические данные об отношении того или иного региона к субъектам геополитики находящимся рядом границы Украины.

Ключевые слова: цивилизация, геополитика, пророссийский, проевропейский, идеология, ценности, договор, цивилизационный разлом, политическая система, политика.

* * *

УДК 327.7+341.215.2

Батриченко О.В.

доктор політичних наук, доцент кафедри політології, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ТРАНСФОРМАЦІЯ РАДЯНСЬКОЇ МОДЕЛІ БЮРОКРАТІЇ В ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНІЙ УКРАЇНІ

Досліджено розвиток бюрократії як невід'ємного механізму реалізації публічної влади в українському суспільстві та її трансформації в постсоціалістичний період. Особливу увагу приділено дослідженню проблем вітчизняної бюрократії в умовах становлення демократії в сучасній Україні.

Ключові слова: бюрократія, радянська модель бюрократії, бюрократизація, політизація бюрократії, політична влада, політика, держава.

Розуміння бюрократії як невід'ємного механізму реалізації публічної влади в демократичному суспільстві є необхідною складовою для її ефективного політико-системного втілення в Україні.

Особливого звучання останнім часом набула проблема трансформації бюрократії соціалістичних суспільств у постсоціалістичну їхню форму у зарубіжних дослідників. Тут помітні дослідження таких закордонних учених як Д.Ледон, М.Озерна, С.Холмс, С.Ланцов, У.Гельман, В.Пастухов.

Праці зазначених науковців слугують теоретико-методологічним підґрунтям для досліджень більшості проблем бюрократії в умовах демократизації українського суспільства, але пошук ефективної моделі бюрократії в сучасному українському суспільстві передбачає комплексне врахування як досвіду розвинутих демократій, так і специфіки власного політичного розвитку.

Хоча й людство розвивається за єдиними законами, але в рамках цих законів у кожній окремій країні, більше того, кожній цивілізації, є своя специфіка, свій особливий шлях. Україна знаходиться на краю розлому двох цивілізацій – азіатської та європейської. Іноземні вторгнення принесли українському народу набагато більше страждань, ніж будь-якому європейському народу. Заради свободи від іноземного гніту Україна жертувала внутрішньою свободою. Це одна із причин, чому в Україні за часи її багатомісячної історії склався потужний бюрократичний «клас». Цей «клас» (звичайно, з урахуванням особливості кожної епохи) – чиновники й депутати всіх рівнів, силовики, «правосуддя», привілейований або державний бізнес, партії при владі, пропагандистський апарат, одержавлена церква.